

Luröbladet

2015-1

Lurötrollet håller ett vakande öga öven ön!

"Vad Väneru fått,
det behåller den"

Jakten på Vänerus
blockskuta.

Är det sjöodjuret Koffa
som setts vid Lurö?

Pris 20 kr

I
NN
E
H
Å
LL

SIDA

3. KALLELSE TILL ÅRS- MÖTE/ INBJUDAN TILL ARBETSHEGLER	14. SAMMANSTÄLLNING AV FRÅGEFORMULÄR
4. ORDFÖRANDEN HAR ORDET	16. NORDISKA BIET
5. VERKSAMHETS- BERÄTTELSE	18. FÅGELINVENTERING OCH VÄNERNS STATUS
6. SMÄNOTISER	20. BARNDOMSMINNEN FRÅN LURÖ
7. OVÄNTAT BESÖK FILMAT FRÅN FÖNSTRET	22. HAVSÖRNENS ÅTER- KOMST I VÄNERN
8. NYA UTGRÄVNINGAR PÅ LURÖ 2014	24. FÖRLISNINGEN AV SKUTAN INGAN
9. FLER SMÄNOTISER	27. GAMLA FOTON HITTADE
10. NATURNOTISER	28. EN MARINARKEOLOG- ISKT GLIMT
12. KULTURNOTISER	32. GLÖM INTE MEDLEMS- AVGIFTEN!

QR-kod till vår hemsida ↴

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/ INBJUDAN ARBETSHELG!

Årets arbetshelg och årsmöte går av stapeln sista helgen i april, 24-26 april. Båtarna går som vanligt kl 18.00 från Spiken i söder och Ekenäs i norr. På kvällen blir det knytmiddag där föreningsmedlemmarna tar med sig något gott som vi dukar upp till en fantastisk buffé. Efter frukost på lördag drar vi iväg på arbete. På lördagskvällen bjuds vi på mat som preparerats i Stormköket.

Efter frukost på söndag blir det troligvis årsmöte om inte vädret gör att det är bättre att hålla det under lördagen. Efter mötet avslutar vi de arbetsuppgifter som inte hanns med dagen före. Till lunch blir det rester från helgens alla läckerheter. Därefter går båtarna hem runt kl. 15.30. Glöm inte, lakan, handduk kläder för alla väder, något till knytmiddagen fredag, lunchpaket till lördag och dessutom frukost för lördag och söndag. Ring eller maila Sune **senast 19 april** om du vill komma. westerberg.sune@gmail.com eller mobil **076 76 49 440**.

↑
OBS!
Ny mailadress.

Datum att hålla reda på!

EXTRA ARBETSDAG PÅ BÄRÖN 10 MAJ!

Söndagen den 10 maj drar föreningen till Bärön för att börja fixa lite på Torpet nu när vandringslederna är klara. Häng med vetja och se ön på sin vackraste årstid då vitsipporna ligger som en vit matta under hasselbuskarna. Vi hämtar upp värmlänningarna i en hamn i Millesvik, Värmlandsnäs, som ni får en karta till. Är det några västgötar som vill bli med från Spiken så hör av er till Sune så ser vi om vi kan fixa skjuts även därifrån. Ta med er oömma kläder och matsäck. Hör av er till Henrik om ni vill med eller vill ha mer information. 0730 55 97 57.

HÖSTENS ARBETSHELG

Inträffar sista helgen i september, 25-27 september, skriv in det redan nu i kalendern.

Mer information om arbetsdagarna och mycket annat finner ni på hemsidan.

www.lurönok.se

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Utan tvekan tickar tiden vidare och nu har ännu ett år passerat med stormsteg. Sätter man sig ner på den gamla köksoffan, lyssnar på den antika klockan som sakta tickar i vardagsrummet på Vithall, går tiden sakta, nästintill stilla. Här har nästan inget hänt de senaste halvseklet så det känns som att här står tiden verkligen stilla.

Men när man väl duckar för att gå ut genom dörrposten och stänger den gamla trädörren till stugan är man tillbaka i nuet igen, där tiden rusar på.

Man måste sätta sig ner och stanna tiden ibland, för att låta tankarna tänkas klart eller för att fundera på vart man skulle kunna skönja det så skygga Lurötrollet!

Nya tider är i antågande på Stenstaka i och med att Ann-Marie och Gunnar tar över driften av krogen och vandrarhemmet. Sune fortsätter att köra båtturer på beställning och arbeta med naturvård medan Marianne drar vidare på nya spännande projekt på fastlandet. Själv stiger jag också av företagandet på Stenstaka och tar ett friår för att ta mig tid till sådant jag inte har hunnit med på

länge. Detta ser jag fram emot. Men Lurö släpper jag inte så lätt. Här kommer jag spendera mycket tid så fort våren kommer.

Det nya värdskapet på Stenstaka är jag övertygad kommer bli mycket bra och om det är någon som undrar om föreningens roll kommer att ändras i och med det nya värdparet kan jag lugna alla föreningsmedlemmar att det kommer bli detsamma på Lurö.

Under året som gått har föreningen fått gjort mycket både här och där i skärgården. Vi blir också fler och fler medlemmar som vill engagera sig i föreningen och det är förstås jätteroligt för utan er medlemmar hade det inte funnits någon förening. Både aktiva och passiva medlemmar är viktiga i en förening. Bara att berätta för någon att vi har en välgjord hemsida med mycket information är ett viktigt bidrag.

Slutligen, tänk på tiden, den är svår att stilla som i vardagsrummet på Vithall men börja gärna att fundera på tiden framöver och vad den ger.

HENRIK AHLGREN

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2014

Året börjande med att föreningen med Hans spetsen drog ihop ett möte i Karlstad angående förbättrad information kring Klosterruinen. Några veckor senare hade vi styrelsemöte på Naturum vid Läckö slott där en hel del behandlades och diskuterades.

En månad senare var det dags för vårens arbetshelg och tillika årsmöte. Förutom att vi satte rekord i antal arbetare med 43 personer så hanns det med mycket under helgen. En båt gick till Vithall där vi fortsatte att elda ris på uppdrag av länsstyrelsen. Båt nummer två styrde mot Norra Hökön där vassen klipptes, sly togs ner i Lillebohamn, stigar markerades med gula prickar och vägvisare sattes upp. En postlåda sattes också upp där ett frågeformulär fanns att besvara för besökarna på Norra Hökön.

Under söndagen var det i vanlig ordning årsmöte och vad som bestämdes där finns att läsa för den som vill på hemsidan under fliken ”protokoll”. Efter mötet var det dags att lägga i linfärjan vid Korsön.

Två veckor senare var det dags för arbetsdag på Bärön i Millesviks skärgård. Där förbättrades lederna med både prickning, skyltar och slyröjning. Bänkar sattes upp runt på ön och även här sattes en fråge-

formulärlåda upp för att få veta vad besökarna tycker kan förbättras på ön. Under sommaren slogs vassen i Lillebohamn ett par gånger och även vassrännan mellan Svinön och Lurö slogs ett flertal gånger. Det största arbetet för föreningen under sommaren var att Lilla Bratens fyr skrapades och målades. Totalt var föreningen där sju gånger i olika konstellationer med sista gången under höstens arbetshelg. Ett arbetsdygn till Bärön med föreningsbåten hanns också med under sommaren. Då slogs gräset i trädgården, fler vägvisare skruvades upp, prickningen förbättrades och sly runt dassen på östsidan av ön togs bort. Ytterligare en bänk sattes upp på Björnberget och två liter svarta vinbär plockades i trädgården som Ulla och Marianne så fint beskar våren 2013.

Första veckan i september var det utgrävningar runt om Klosterruinen och i samband med detta anordnade föreningen ytterligare ett möte för att försöka få till en förbättrad information kring området.

Sista helgen i september var det åter dags för höstens något blåsig arbetshelg. 34 personer anträdde Lurö med arbetsviljan på topp. Det röjdes sly på Stenskaka, leder prickades, bord och bänkar på ön oljades. en kompassros målades vid grillplatsen på udden och linfärjan togs upp för vintern. Många tappra medlemmar bärgade även årets hö på Tegelbruksängen på uppdrag av länsstyrelsen. I mitten av november var det åter dags att åka till Bärön där förtöjningen till bryggan förbättrades, torpet inventerades inför troliga renoveringar under 2015 och ännu en vandringsled prickades.

Föreningen fick totalt 10 000 kr av länsstyrelsen för arbetet vi har utfört på Vithall på vårens arbetshelg och höbärgningen på höstens arbetshelg. Utöver detta har föreningen sökt bidrag och fått de beviljade för inköp av färg och redskap till Lilla Brattens fyr på 6 000 kr. Kostnaden för färg etc. blev mer än 6 000 kr men det sponsrade Colorama i Säffle föreningen med. Stort tack för det!

Föreningen fick också ett bidrag beviljat på 5 000 kr för en informationsskylt på Vithall som föreningen har producerat. Vi har även fått totalt 700 kr i sponsorpengar av Lise, Ulf och Titti; medlemmar i föreningen. Det tackar vi för!

Vill du ha en mer utförlig redovisning tipsas att läsa vår blogg (nyheter) på hemsidan.

NYTT VÄRDSSKAP PÅ STENSTAKA

Från och med i år är det Ann-Marie Falkensjö och Gunnar Åberg som tar över driften på Stenskaka. Ann-Marie känner många av er redan sedan tidigare då hon och Marianne startade Stormköket 2007 och Ann-Marie var med och drev den de första fyra åren.

I år drar vi in på medlemsförteckningen som annars brukar skickas med i samband med att Du får Luröbladet i postlådan. Istället får Du mer läsning i form av dubbelt så många sidor i bladet. Utskicket får inte överstiga 100 gram för då blir kostnaden för portot mycket högre. Hör med Sune eller Henrik om ni behöver kontaktuppgifter till någon medlem du t.ex. ska samåka med till arbetshelgen.

169

Så många betalande medlemmar hade föreningen under 2014.

OVÄNTAT BESÖK FILMAD FRÅN FÖNSTRET

En sällsynt strykfågel besökte Ormedalen och vi bjöd på en sork innan den gav sig av. Det var på morgonen den 8 maj 2014 som vi såg att det satt en riktigt stor uggle i vår trädgård. Den var nära, inte mer än fem meter från oss, och vi smög mellan fönstren medan vi fotograferade och imponerades. Tog fram vår inte allt för tummade fågelbok, bladdrade och bladdrade, frågade oss om det verkligen kunde stämma. En lappuggla!

Den sitter blickstill, inte en fjäder rör sig, ibland vrider den huvudet på ett typiskt ugglesätt. Kicki blir efter ett tag djärvare, vill komma ännu närmare, och går ut på verandan. Men då breder den ut sina vingar, blir nästan lika stor som oss, och flyger ljudlöst runt huset. Där sätter den sig på en staketstolpe. Vi byter fönster och återgår delvis till vår övergivna frukost. Känns som om vi är med i "Mitt i naturen" men live.

Då plötsligt dyker den ner mot marken och med sina klor fångar den en av de många sorkar som finns i vår trädgård just detta år.

Sätter sig till rätta på en ny stolpe och som på en naturfilm slits sorken i mindre bitar och äts upp. Väl klar lättar lappugglan och försvinner in mellan träden.

Enligt säkra fågelkällor har lappuggla aldrig observerats på Lurö tidigare och det fanns bara ett fåtal observationer av lappuggla runt Väneren 2014. Vi på Ormedalen är glada över att ha fått vara med om detta oförglömliga möte. Vi får hoppas att sorken smakade!

/Kicki och Ellinor Rask

NYA UTGRÄVNINGAR PÅ LURÖ 2014

I omgångar har det pågått arkeologiska utgrävningar på Lurö sedan 1989. Senast det skedde var i september 2014. Dessa utgrävningar har resulterat i nya spännande fakta. Samtidigt har en del av det tidigare materialet analyserats på nytt och gett intressanta resultat.

Det bodde människor på Lurö på stenåldern

Sedan tidigare visste vi om ett fynd av en så kallad flintskära (ett skörderedskap för att skära ner säden) ett föremål som är omkring 4000 år gammalt. 2014 års utgrävningar kom att avslöja ännu äldre bosättningar på ön. Vi gjorde ett fynd av ett så kallat mikrospån, ett fynd som sannolikt kan vara så gammalt som 7000 år. Vi har också gjort fynd av keramik som kan vara samtida med ovan nämnda flintskära. Dessutom har jag funnit fragment av två stenyxor bland fynden som gjorts vid 1990-talets utgrävningar. Till detta kommer ett antal mindre flintföremål som också är från stenåldern.

En nypåträffad ekonomibyggnad 2010 hittades delar av ett långhus som är från 1000-1100-talet. Intill detta hittades 2014 en byggnads-

lämning vi tror varit någon form av ekonomibyggnad. Det är flera saker som tyder på detta. Framst beror tolkningen på de små stolphålen, vars ringa storlek skvallrar om klena stolpar som inte kunnat bära upp ett tyngre tak. En annan del i tolkningen är det ringa fyndmaterialet samt byggnadslämningens storlek, omkring 6x5 meter. De fynd som ändå gjordes antyder att huset kan ha använts vid matlagning.

En etablerad gård redan omkring år 0

Nytt för 2014 är också att vi hittat ett flertal eldstäder, stolphål och gropar som kan dateras till omkring år 0. Tidigare har enstaka anläggningar kunnat dateras till denna tid, men nu har vi flera vilket stärker vår tolkning. Lurö har haft en etablerad gårdsbebyggelse senast vid denna tid. Lämningarna påträffades strax öster om Janssons gård. Bland dem är en mycket stor kokgrop.

Kokgropen med en diameter på 4,5 X 2 meter grävs ut av arkeologerna.

Ett skärverktyg som hittades vid sommarens utgrävningar. Troligvis var halva föremålet instuckat i ett trähandtag för bättre grepp.

Ny analys av keramiken Lurö

Efter 2010 års undersökning gjordes en analys av den hittade keramiken. Det visade sig vara så kallad Östersjökeramik som starkt påminner om keramik som hittats i centrala Skara. Keramiken är ovanlig i denna del av Sverige och kan sannolikt kopplas till gårdar med högre social status. I år har vi låtit analysera keramik som dels hittades 2014, dels hittats vid undersökningarna 1992-2004. Det visar sig att det finns mer Östersjökeramik i det materialet. Det mesta av denna är hittad i anslutning till ovan nämnda långhus, men en del är hittad på den boplatz som legat söder om kyrkoruinen. Detta skulle kunna innebära att det funnits två samtida gårdar på Lurö under 1000-1100-talet, men det är ännu för tidigt att säga. Bland keramiken fanns också sådan som är från omkring år 0 samt mer vanlig yngre järnålderskeramik.

Hans Olsson
Arkeolog, Värmlands Museum

Förra året fyllde Stånguddens fyr 150 år. Detta uppmärksammade Svenska Fyrsällskapet som var där och hälsade på den 10 maj 2014. Föreningen har över 3300 medlemmar och vi är en av dem. Vi blev medlemmar förra året eftersom vi nu äger Lilla Bratten fyr. Mer information på www.fyr.org

***

Har du några nylonstrumpor?

Ja nu undrar du väl vad detta är, men efter tips från Mary-Anne så har jag provat detta. Att sätta upp fågelholkar med nylonstrumpor istället för att spika upp de i träden. Detta nya tips verkar fungera perfekt! Så har ni några nylonstrumpor där det har gått en reva eller maska och är på väg till soptunnan så tar vi gärna emot dessa, kanske vid nästa arbetshelg?

/Henrik

***

Föreningen har tryckt upp visitkort och här kommer ett till. Klipp ut och lägg i plånboken, nästa gång du pratar med någon om Lurö så ger du bort visitkortet.

NATURNOTISER

ÄR DET SJÖDJURET KOFFA SOM SETTS VID LURÖ?

Vänern har ett eget sagoväsen som enligt sägen är till hälften en lake och till hälften ett barn. Detta väsen kallas i folktro för Koffa.

Är det den som har syns utanför Stånguddens fyr, Lurö?

Åsikterna går isär, vissa anser att det är en våg eller vattenrörelse.

Andra menar att det är en ny fiskart för Vänern.

Nämigen en mal som kan bli upp till fem meter lång och är Europas näst största sötvattensfisk efter stören. Eller är det Koffa?

Vi fortsätter sökandet för att försöka få svar!

Fortsättning följer...

Foto: Karl-Otto Hægnerud

LJUNGBRÄNNING PÅ VITHALL

För snart ett år sedan arrangerade länsstyrelsen ljungbränning på Vithall. Detta är en gammal metod för att förnygra hedmarker som används för bete. Detta gynnar gräs, örter och förnygring av ljungen som sedan ger bra bete och gynnar den biologiska mångfalden.

NY RAPPORT

Jonas Mattsson är en föreningsmedlem som har skrivit en rapport om hur skötselplanen skulle kunna förbättras för Lurö skärgårds naturreservat. Är Du intresserad av att läsa den finns den på vår hemsida under fliken rapporter.

RÖDLISTADE INSEKTER PÅ LURÖ

Under sommaren 2014 upptäcktes ett par nya rödlistade arter på Lurö. Sexfläckig bastardsvärmare och den ännu mer ovanliga mindre bastardsvärmare hittades. Den mindre bastardsvärmaren observerades under slätter på Klosteruinen och den sexfläckige bastardsvärmaren hittades på Tegelbruksängarna. Dessa insekter trivs i öppna och blomrika ängs- och hagmarker. Ängarna på Lurö är artrika både gällande flora och insekter och eventuellt kommer det göras inventeringar i år.

AVVERKNING AV TRE ÖAR I SKÄRGÅRDEN

Länsstyrelsen i Värmland har planerat avverkning på Ärnön, Sunnervass och Gunnarsholmen för att återskapa det landskap som en gång fanns på öarna i skärgården. Avverkningen är planerad till augusti 2015, eventuellt blir det tidigare på Gunnarsholmen.

LIFE-projekt

RÖJNING AV FÅGELSKÄR

I projektet ingår även röjning av fågelskär. Detta arbete påbörjades under hösten 2014 och de har nu kommit halvvägs. Sedan ska 28 skär i Milliesviks skärgård också röjas. Fågelskären ska röjas två gånger under projektet (2014-2018).

Vill Du bli en av oss, och stödja föreningen?

Sätt 1 så fall in 150kr/vuxen, 20kr/barn (Lom 15 år)
på Bankgiro 299-3822. Lämnna namn, adress och
E-mail i meddelandefältet! Tack! LNoK

KULTURNOTISER

NYMÅLAD FYR

Lilla Brattens fyr skiner nu åter vackert vit i skärgården. Nästa gång vi är där kommer vi byta ut hänglåset som sitter på fyren till ett sifferlås så att man alltid vet att man kan komma in där om något behöver göras. Behöver Du ha koden för att gå in och kika? Ring Henrik eller Sune så får du den.

NYGJORD INFORMATIONSSKYLT

Vithall har fått en skylt där historien om stugan är nertecknad. Det är föreningen som har sökt bidrag och producerat skylten.

HAR DU EN KONSTNÄRLIG ÅDRA INOM DIG? Vill Du hjälpa föreningen med att göra en karta över Bårön där vandringsleder, byggnader och etc. är utmålade? Kartan kommer användas till skylt, broschyr och på vår hemsida för att förbättra informationen om Bårön. Hör av Dig till Henrik Ahlgren om Du är intresserad! Alla uttryck och tekniker är välkomna.

IT-illustratörerna i Arvika har gjort en 3D-illustration på hur klostret på Lurö såg ut! Kolla in vår hemsidan för att se på den!

Vill Du producera, måla, rita eller fota nästa års framsida till Luröbladet? Hör av Dig till Henrik så diskuterar vi saken. :)

UPPDATERAT

LURÖBROSCHYR

Föreningens broschyr "Välkommen till LURÖ" tog slut i slutet av förra säsongen och nu har en arbetsgrupp under vintern arbetat med att revidera broschyren som sedan har tryckts. Så nu har vi nya och fina inför säsongstarten 2015.

VÄRMLÄNSK KULTUR

Tidskriften Värmländsk Kultur kommer skriva över 20 sidor om Lurö i sitt andra nummer under 2015 som kommer ut i april. Den rekommenderas att läsa när den kommer!

LURÖTROLLET

I början av juni förra året arrangerade Konstfrämjandet i Värmland att tolv konstnärer under några dagar fick vara på Lurö och inspireras när de skapade. "Lurötrollet" av Mia Grönkvist-Olsson är ett av de konstverk som skapades under den tiden de var på Lurö och som kan beskådas på en av lederna på ön.

SAMMANSTÄLLNING AV FRÅGEFORMUMÄR FRÅN NORRA HÖKÖN OCH BÄRÖN.

Under förra våren satte föreningen upp två postlådor, en på Norra Hökön och en Bärön. I postlådan låg ett frågeforumär som föreningen snidat ihop med frågor som besökarna kunde svara på. Det kunde vara frågor om vad de ansåg kunde förbättras på ön och om de hade varit på ön förut. Nu är formulären ihopsamlade och sammanställda och här är resultatet.

Av de som besökt Norra

Hökön är det sex personer som har tagit

sig tid till att svara på vårt frågeforumär. Av dessa har fem tagit sig dit med motorbåt och en med kajak. En majoritet har varit på ön fler än fem gånger. Fyra av de sex personer har sovit över på ön två nätter eller fler. På frågan varför de besöker ön så var svaren, "Skyddad plats för vinden", "Säregen vacker ö", "Vårt semesterparadis, Vänerns bästa väder", "Bästa naturhamnen i Vänern", "Ofta fint väder, fina klippor och fågellivet" och "fick tips av M. Kahlow". Fem av sex fick reda på platsen genom vänner/släkt medan en fick reda på det via sjökort. Tre av personerna vill ha en markerad stig runt ön där en av besökarna även skrev "En markerad stig från Torplämningarna till öns norra del med en underbar utsikt (fanns för några år sedan)".

Tre personer har ringat in att de vill ha en brygga i Lillebohamn. Fem personer vill att vassen i Lillebohamn slås kontinuerligt. Där har två av personerna lämnat dessa kommentarer "Slå vassen en bit inne i viken, 1990 var det nästan 50 % mindre vass i viken" och "Jag var här som barn 1947, då fanns ingen vass i viken utan en fin sandstrand".

Fyra personer vill att det tas ner mer sly runt Lillebohamn och en person vill ha mer information om djur, växter och träd på ön.

Under frågan om vad som föreningen kan förbättra på ön har en person kommit med förslaget att "En bänk på den östra sidan av ön, för frukost i soluppgång. Tre av personerna tar upp att det är för många och ettriga myror som är ett problem och frågar sig om det går att åtgärda på något sätt. Detta är främst ett problem på södra delen av ön, söder om Lillebohamn.

På frågan om hur deras generella uppfattningen om ön är, fick vi svaren, "mycket bra", "mycket fint ställe", "mycket trevligt ö med härlig natur och historik", "Det är våran bästa naturhamn i Vänern. Vi har varit här med barnen sedan 1990" "Vänerns bästa naturhamn! Vi har återkommit nästan varje år sedan 1990. Ny utprickning är positiv."

KOMMENTAR:

Det är intressant att få ta del av svaren och det har kommit in många bra förslag. En del är så bra att de redan har genomförts. Ett exempel är att nu finns en bänk att sitta på för att se soluppgången på Norra Hökön. Det är dock förbjudet att ha ihjäl alla myror och myrstackar men inför årets säsong kommer det finnas skyltar om var det finns fina klippor att bada vid där det inte finns några ettriga myror. Angående kommentaren "Ny prickning är positiv" så är det prickningen mellan Lillebohamn och Torplämningarna som föreningen redan har gjort.

/STYRELSEN

Det var sju personer som fyllde i vårt frågeformulär på **Bärön**. Två

kom dit med segelbåt och fem med motorbåt. För två av de som besökte ön var det första gången medan de andra hade varit där två gånger eller fler. En majoritet (fyra) var där på en dagstur medan tre sov över en natt. På frågan varför man väljer Bärön för ett strandhugg fick vi svaren, "intressant att kolla på stugan, följer arbetet med stugan", "bra utflyktsmål för barn", "fin ö och natthamn", "fin plats att fika på", "bra mellanlandning mot Lurö" och "i en bok om Vänern för båtfolk." Tre fick reda på att Bärön finns genom sjökort, en genom bekanta och en genom en bok. En majoritet vill att det finns markerade stigar runt ön. Tre tycker att torpet ska renoveras och öppnas som ett museum och en tycker att föreningen ska förbättra informationen om öns historia. Samma person tycker även att det vore bra med information om djur, växter och träd på ön. En annan person tycker att rastbord och bänkar ska finnas på ön. En person vill att hassellunden fortsätter att restaureras. Två personer tycker att det borde tillverkas en informationskarta som en skylt på ön och tre personer gillar idén om en broschyr med info om historia, vandringsleder och natur etc.

På frågan om vad de anser föreningen ska förbättra på ön var det flera som tycker vi ska "slå gräset i trädgården" och "gräset som växer på vissa ställen på Hasselstigen". "Att torpet är öppet. Förlänga bryggan lite så att det blir lättare med segelbåt". Förbättrade markeringar, stigar från nordostsidan av ön och får som betade på ön. En person tycker även det skulle finnas restaurang och vandrarnhem på ön och en annan skrev "vildsvin".

På frågan om hur den generella uppfattningen om besöket på ön fick vi svaren, "mycket positivt", "trevligt, fint att vandra, bra bad varierande natur", "mysigt att komma hit och undersöka ön. synd att stugan är låst", "otroligt vacker natur underbara mossar, fridfullt". En person "brukar vara här ett par gånger per år och kolla läget". Under övriga kommentarer fick föreningen cred för vårt fina dass.

KOMMENTAR:

Även på Bärön har det kommit in flera intressanta förslag. Torpet är i behov av renovering eftersom det t.ex. inte finns något golv i köket. På grund av att huset inte är säkert invändigt har föreningen haft det låst. Men från och med i år kommer det finnas ett sifferlås och en text att man går in på egen risk och två telefonnummer man kan ringa för att få koden om man vill kika in.

Gräset i trädgården och stigarna slogs förra året men lite för sent (26 juli) därför planerar vi att slå gräset runt midsommar i år. Förslagen om förbättrade markeringar på östsidan där man kan ligga med båt har också tagits i beaktning, och fler skyltar kommer sättas upp vid nästa arbetsdag på Bärön, den 10 maj. Men någon utplantering av vildsvin på ön blir det nog inte tal på ;)

Ps. Ett förslag som redan har kommit in är att vi flyttar dessa lådor till Lurö och Vithall för att se vad besökarna tycker vi i föreningen kan förbättra, Vad tycker ni om det? Ds.

/STYRELSEN

NORDISKA BIET -FINNS PÅ LURÖ

Förra året var det 30 år sedan parningsstationen startade verksamheten på Lurö. Detta firades vid säsongsavslutningen den 31 augusti med en utsökt abbormiddag, kaffe och tårta.

Det var Rolf Nordström och Gunnar Johansson som tog detta viktiga initiativ, vilket var ett resultat av ett möte i Umeå 1982, där beslutet var att i områden i landet där det fanns kvar nordiska bin skulle man lokalt vidta räddningsåtgärder. En viktig åtgärd var att skapa parningsplatser där man inte riskerade inkorsning av andra raser. 1983 hade Rolf och Gunnar fått information om att Lurö skulle kunna fylla denna funktion.

De besökte Lurö och träffade där Bertil och pöjkera. De blev väldigt väl mottagna och Sven, som hade några samhällen på Lurö av ett annat bi, lovade att flytta in dem till Ekenäs.

Så startade verksamheten 1984. Nu skulle drottningar av vårt ursprungliga nordiska bi paras med renrasiga drönare och problemet med inkorsning av andra raser, som skapar aggressiva bin, vara löst. Intresset var stort och många skickade drottningar de första åren men blev ofta besvikna. Den kvalitetshöjning som rena nordiska drönare skulle åstadkomma uteblev. De redskap som finns för att bestämma bins rastillhörighet hade inte börjat att användas.

Detta ledde fram till att Projekt NordBi bildades 1990. Nu gjordes en stor satsning med att inventera hela landet och starta avelsverksamhet på bin som verkligen var rena nordiska bin och inga blandbin med inslag av importerade raser. Nyfikenhet och svaghet för det utländska gäller inte bara bin, men införsel av nya raser av bin har haft dramatiska effekter. Bidrottningen parar sig med ett 20-tal

En av Lurös parningskupor där drottningen kan flyga ut och paras för att sedan börja lägga ägg.

Ingvar vid ett av sina drönarsamhällen på Lurö. Honungen som dessa samhällen samlar in säljs endast på Lurö vilket uppskattas av många.

drönare på sin bröllopsresa högt upp i luften. Finns det bisamhällen av andra raser inom en radie av 10 km så riskerar hon avkomma med arv av även de andra raserna. Det behöver inte bli några dåliga bin. De kommer att vara flitiga och samla honung, men de går inte att använda i fortsatt avelsarbete. På så sätt hade det nordiska biet trängts tillbaka och var när projektet startade nära att helt utrotas.

Det nordiska biet är ett mycket lugnt och trevligt bi. Väl anpassat till våra nektarproducerande växter, övervintrar bra och förbrukar mycket lite

foder under vintern. Det är framför allt mycket bättre än sitt rykte. Illasinnade eller bara okunniga biodlare med andra biraser har spritt detta rykte. Det är därför en fröjd att kunna visa samhällena på Lurö för besökande biodlare. De blir häpnad över att se ett så underbart trevligt bi.

Sommaren 2014 blev en rekordsommar. Aldrig tidigare har så många drottningar kommit ut, 730 stycken, och aldrig har så många blivit parade och äggläggande, cirka 540 stycken. Intresset och efterfrågan på nordiska drottningar ökar kraftigt och vi försöker klara denna ökade efterfrågan. Vi är ju inte ensamma i landet. Grupper av biodlare finns på många ställen som odlar drottningar och har parningsplatser. Lurö får ändå betraktas som landets viktigaste parningsplats för nordiska bidrottningar.

Ingvar Arvidsson

Mer information om projektet finns på hemsidan. www.nordbi.org

Här visas de lugna nordiska biet upp för ofta förvånade biodlare.

FÅGELINVENTERING 2014 OCH VÄNERNS STATUS

För tjugoförsta året genomfördes fågelinventeringen i Vänern. Liksom förra året får ni en sammanfattning av Thomas Landgrens (samordnare) sammanställning av resultaten.

”2014 fanns betydligt fler tärnor på fågelskären än 2013. Fisktärnorna var till och med fler än något tidigare år sedan inventeringen startade. Antalet fiskmåsar och skrattmåsar låg något över genomsnittet för de 21 inventeringsåren. Däremot var förekomsten av havstrut och gråtrut den lägsta respektive näst lägsta som uppmätts under dessa år. För flera arter, och då allra mest för skrattmåsar och tärnor, konstaterade ornitologerna en betydande omfördelning av förekomsten mellan olika vänerskärgårdar sedan föregående år.

För andra året i följd var antalet påträffade revir av storlom mycket lågt. Storskarvarna fortsatte att minska till 1900 häckande par från som mest 3100 par 2006. Av fåtalliga häckfåglar i Vänern noterades oförändrat 1 par av ros Karl, en ökning till 2 par av skrântärna samt minst 20 par av den expanderande arten dvärgmåsar.

År 2014 räknade ornitologerna in drygt 31 000 revirhävdande måsar, fåglar och tärnor (individer) på Vänerns fågelskära, en notering strax över genomsnittet för hela inventeringsperioden. Motsvarande siffra för 2013 var drygt 29 000 revirhävdande individer. Det var uppenbart att en betydande del andel av framför allt skrattmåsar och tärnor, både fisktärnor och silvertärnor, fanns på fågelskära som har slyrjötts under senare år.

De flesta andfåglar som häckade på fågelskära var färre i antal än 2013, men för kanadagås uppnåddes den näst högsta årsnoteringen. Av fågelskärens vadare påträffades något fler drillsnäppor men något färre strandkator än föregående år. I båda fallen översteg förekomsten medelvärdet för hela inventeringsperioden.

Skarvarna fortsätter att minska. Skarven häckade på 20 skär, en ökning med fem jämfört med 2013, men nedgången fortsätter. Många gånger får man höra att skarvarna förstör träd och smutsar ner. Det är sant att träden så småningom dör av spillningen, men samtidigt göder spillningen markfloran som riktigt exploderar. Man skall också komma ihåg att de 20 häckningsskära, några med träd, utgör en försvinnande liten del av Vänerns 22 000

öar, holmar och skär. Den växande havsörnsstammen bidrar helt säkert till att några kolonier överges. Havsörnen är i stort sett skarvens enda naturliga fiende. Den stör och den äter skarvungar.

Den enda häckningen av ros Karl hittades i Lurö skärgård. En ny art för Lurö skärgård; dvärgmåsar, förvillande lik skrattmåsar, men med större mörk huva och klarröda ben, häckade i norra delen av skärgården. Åtta par häckade i en stor tärnkoloni. Häckningsskäret hade röjts av en privat person. Resultatet av röjningen blev således en stor tärnkoloni och häckande dvärgmåsar.

Igenväxningen av Vänerns skär och stränder fortgår med oförminskad hastighet. Som jag nämnde förra året är det främst i vikar och på block och sandstränder som gräs, starr, vass slår rot och en bård av björk, al och sälg växer sig allt högre. Till slut kommer vi att få en nära nog ogenomtränglig strandskog. Igenväxningen är ett hot mot biologisk mångfald, båtliv, fiske, bad och vandring. Martin deltog under 2013 i röjningsarbeten på sandstränder, den strandtyp där igenväxningen har gått mycket snabbt. Kostnaderna för röjning av stränder stiger i takt med att stränderna växer igen. Bete och slåtter kan rädda små arealer. Men

Vänern måste få en naturanpassad reglering så att vind, vatten och is kan erodera stränderna. Ett förslag på naturanpassad reglering har tagits fram, men Vattenfall säger nej. Frågan är om det är rädslan för den stora översvämningen som spökar. Vad har hänt sedan översvämningen för snart 15 år sedan. Egentligen inte något konstruktivt. Beslutet att sänka medelvattennivån med 15 cm och att tillåta mycket små vattenståndsvariationer leder sakta men säkert mot en ekologisk katastrof för de arter som idag lever i strandzonerna. Med ett än mer förändrat klimat med periodvis stora regnmängder i Västsverige kan inte regleringar stoppa översvämningar. Vänern har bara ett utlopp där avtappningen är begränsad. Andra lösningar måste till.

HANS KONGBÄCK

Claes Hassel letar efter vattnet på Hindens rev, för bara tio år sedan var här helt öppet.

Barndomsminnen från Lurö! del 2

Vänerns och Lurös pärla ligger bara på en plats, Stångudden.

Det är alltid människan som plockar fram en vacker pärla ur snäckan. Tankarna går till, tant Lydia och farbror Anders Gustavsson, Lisa älsta dottern samt först och främst Ruth, andra dottern, som är ett år yngre än jag.

I huset bodde också farbror Nils, tant Lydias far. Farbror Nils hade en båt, den var inte liten, en roddbåt, den målades varje år i mitt minne i två färger, umbra och ockra färgerna. De vuxna sa den var "rank" och användes aldrig, men med farbror Nils erfarenhet och med ålderns rätt, nästan 100 år... fick båten ligga, vid sjökanten och vara fin.

Att leka på Stångudden var ett enda stort äventyr. Ruth var mycket iderik. Vi lekte mycket vid ett berg mittemot farbror Anders redskapsbod, i viken. Där gav naturen mycket att leka med.

Snälla Tant Lydia ringde på en skepparklocka när det var tid för att äta, ty i leken värld fanns inte tid för sådana tankar. Tant Lydias färska kakbröd var himmelska samt att komma in i köket, se Trädgårdsholmen och glittrande Vä-

nern från två köksfönster, det finns alltid i mitt minne.

Till Stångudden kom missionkyrkan på besök. Alla på Lurö var där, det var mycket trevligt. Det var orgelmusik och dottern Lisa sjöng solo. Vi barn satt som tända ljus och kände stundens allvar. Efter detta kom "spring i benen" på oss barn.

"tyvärr såg vi inget troll eller en söt rakryggad liten prinsessa"

Min mamma startade alltid med att gå till tant Lydia, som var hennes barndomsvän, när vi hade kommit till Lurö. En gång kommer jag ihåg, vi skulle gå över Björkåsen, men innan på höger sida fanns en liten äng, där var det alltid doftande nattviol samt andra blommor som lyste mot oss. På krönet av Björkåsen beundrande vi alltid blåklockorna, själva klockan var stor. Efter Björkåsen kommer ett litet mörkare skogsparti innan ljuset från Stånguddeviken strålade kommer fram. Här mötte tant Lydia och Ruth oss, en gång. Jag överlämnade en badboll till Ruth, som present, men Ruth hade svarat den vill jag inte hå. Då hade jag svarat "tå den du, den kostar 5 kronor". Min mammas berättelse.

Idéerna flödade hos Ruth, En dag

tyckte Ruth, att vi skulle gå Lurö runt. Det var en speciellt blomma hon ville visa oss vid Stenstacka bl.a. Vi var några barn som startade med termos och sedvanliga smörgåsar. Vi möttes vid Sandviken och trampade ut till Skatudden, det var långt mörkt, en riktig John Bauer-skog, tyvärr såg vi inget troll eller en söt rakryggad liten prinsessa, som konstnären John Bauer så underbart har målat. Färden gick förbi Bösshamnen, mitt emot över vattnet ligger Svinön, här är det vackert. När vi åter gått en liten sträcka ville Ruth visa oss Lurös, kanske Värmlands största myrstack, den var mycket stor, överallt myror, gå för nära och trilla däri skulle vara förödande.

Vi fortsatte förbi Ormedalen till Bruket. De hade många söner men en av dem hette Arvid Lurén. Han ägde en fin racerbåt i mahogny, av många beundrad c.a. 30 knops fart. Otroligt vid denna tiden, En gång besökte vår familj Läckö Slott, båten gick med 7 knop. Det var en ganska vanlig söndagsutflykt. Arvid Lurén var där med sin fina båt. Lyckan var total när vi barn fick följa med ut en sväng nedanför slottet.

En annan man från Säffle, hade också samma båttyp, som besökte Ekenäs, men i fartens tjustning styrde han upp på land och kunde

gå torrskodd runt båten. Detta tillhörde inte det vanliga livet, därför blev det till glädje för många män, med stor erfarenhet av båtar. Detta var ett litet minne, när vi nu fortsätter till Stenstaka. Strax innan tar vi av till höger från stigen ut i terrängen och fortsätter och fortsätter till en plats Ruth känner till mycket väl. Där står blommorna i gläntan. I mitt minne kommer jag inte ihåg blommans färg eller namn tyvärr. Det var ett stort minne med Ruth och Stångudden. Ön är så skön, att själva språket kommer i oordning skrivet av en författare. Med facit i hand efter 30-talet, kom informationssamhället, jämstället, teknik, att komma till andra planeter, klimatförändringarna och otroligt mycket mera.

Marianne Amgarth, Billdal 23/6-14
Min mormor Maria Jansson,
Morfar Karl Jansson
Mamma Elsa f. Jansson

Havsörnens återkomst i Vänern

I början av 1970-talet fanns endast 50-75 häckande havsörnspar i Sverige. Få ungar kläcktes eftersom de flesta paren var infertila på grund av miljögifterna DDT, PCB och kvicksilver. Räddningsprojekt startades i början av 1970-talet (Projekt Havsörn, ÖRN-72) där man bl.a. utfodrade örnarna vintertid med självdöda djur. Idag, drygt 40 år senare, finns cirka 600 häckande havsörnspar i Sverige och de har i stort sett en mycket bra föryngning. Troligen kommer havsörnsbeståndet i Sverige att öka något, kanske ytterligare med några hundra par till.

År 1950 gjorde Vänerns då enda återstående havsörnspar ett sista misslyckat häckningsförsök väster om Lidköping vid Vänern. 51 år senare (2001) återkom havsörnen som häckfågel vid Vänern. Två par

häckade framgångsrikt i nordöstra delen av Vänern i Värmland och de fick tillsammans fyra ungar på vingar. Omfattande vinterutfodring av örnar i dessa trakter under drygt 25 år är en anledning till att just detta område återbesattes först.

År 2002 tillkom ytterligare ett par vid Vänern och platsen för det nya paret var väster om Lidköping d.v.s. i närheten av 1950 års häckningsplats. Paret lyckades med häckningen och en unge kunde lämna boet i juli. Utvecklingen har sedan dess varit helt fantastisk och idag finns cirka 30 havsörnsrevir vid Vänern. Även Dalsland har sedan några år tillbaka häckande havsörnar.

Den 5 juli 2003 kommer jag ihåg mycket bra. Klockan var 12.00 och jag befann mig vid Skolan på Lurö. Jag hörde ett läte och tittade upp och en ung havsörn skruvade upp över tomten. Det var en mäktig syn och det var min första havsörnsobservation i området. Några år senare (2007) konstaterades den första havsörnsäckningen i området (Eskilsäters skärgård). Möjligen hade de redan häckat året innan. 2014 häckade åtminstone ett par framgångsrikt (2 ungar) i skärgården mellan Lurö och Värmlandsnäs. Ytterligare 3-4 par fanns i området och det är mycket möjligt att något av dessa par också lycka-

des med sin häckning.

Situationen för Vänerns havsörnar är idag bra och förhoppningsvis kan människan och havsörnen samsas i framtiden. Havsörnen är speciellt känslig för störningar under ruvningstiden och när ungarna är små. Därför måste en del häckningsplatser skyddas under häckningsperioden med tillträdesförbud (fågelskyddsområden). Havsörnen använder oftast gamla tallar som boträd och här måste vi se till att gamla tallar sparas för havsörnen.

Utfodringsverksamheten som tidigare var en mycket viktig del i arbetet med att rädda havsörnen finns kvar men inte alls i samma omfattning som tidigare. Sedan 1975 märks havsörnens ungar med färgringar i bland annat Norden och de baltiska länderna. Detta görs för att man skall få en uppfattning om var de övervintrar, hur de klarar första vintern, m.m. Vintern är en "flaskhals" och färgringmärkningen har visat att ungfåglarnas överlevnad ökar markant om de får tillgång till lättåtkomlig mat under vinterhalvåret. Färgringmärkningen har också visat att många finska havsörnar tillbringar vintern i Sverige. Om man vintertid ser en havsörn vid Vänern så kan den mycket väl komma från t.ex. Finland.
Claes-Göran Ahlgren

VISSTE DU ATT:

* Havsörnen är nordeuropas största rovfågel och har ett vingspann på upp till 2,5 meter.

* Havsörnen kan bli drygt 30 år gammal men det vanliga är att den blir runt 15 år om den överlever första året.

* Det tar fyra till sex år för en havsörn att bli könsmogen.

* Havsörnenes bo kan bli upp till två meter i diameter och väga så mycket som ett ton.

* I Sverige häckar alla havsörnar i träd men i t.ex. Norge kan de häcka på klipphyllor eller till och med på marken.

Fartygsolycka utanför Hammarön kräver tre dödsoffer.

Segelfartyg från Lurö går under
i stormen.

Skepparen lyckades efter svåra lidanden taga sig iland på
Sätersholmen.

Artikel ur NWT 1932-09-08

Ivar på Säterholmen (Ivar Ols- son) berättar om förlisningen:

På hösten 1932 fick min mor och jag se ett vitt föremål ligga ilanddrivet på Näthallsskären. Vi rodde dit och fann en låda med livbälten, samt en livboj. Namnet var övermålat, men kunde skjönas genom färgen. Där stod "Ingan" Lurö. Vi kände väl till fartyget, som var nästan nybyggt i Sjötorp några år tidigare.

En Kållandsöskuta "Ester" gick ut och mötte en livbåt vid kvasten, med en man sittande hopsjunken i aktern med en åra under armen. Vinden gick över på väst. Just som livbåten drev förbi drev den iland vid en av våra bryggor. Vi rodde skyndsamt tillbaka till bryggan. "Mannen reser sej, lyckas ta sej över relingen, tar ett par steg, fallet framstupa och blir liggande". Vi känner igen den skeppsbrutne. Det är skepparen på "Ingan" Johan Lurén, han är ganska kraftig byggd.

Vi lyckades få honom ombord i vår

eka. Jag ror honom ner nedanför fyrstugan. Han fryser ohyggligt och vi skall ta in honom i stugan. Vi får dels bära, dels släpa in honom. Jag tänder i spisen och eldar som jag aldrig eldat tidigare. Vi visste att besättningen på "Ingan" bestod av fyra man och frågade efter de övriga. "de är borta, borta både "Ingan" och pojkarna", svarade han med knappt hörbar stämma, och med tårarna strömmande ur ögonen.

Ny båt?

Så småningom kunde han tala begripligt. Han hade mist tre besättningsmän, däribland hans yngste son, Reinhold, och sitt fartyg, men hans första ord glömmar jag aldrig: "När man är så gammal som jag, undrar jag om det kan löna sig sej, om jag skaffar en ny båt?" Systemen Sigrig kom ut till fyren och skötte om Lurén, jag tror genom Ahlmarks försorg. Hon kallade mej för Ivar Kreuger,

Nybyggda Ingan i Sjötorp 1928.

för att jag pysslade så mycket med tändstickor. Orsaken var att det drivit iland ett fyrtiotal lådor med tändstickor, som utgjorde en del av lasten. Varje låda innehöll två tusen askar. Sigrig skötte Lurén i cirka en vecka. Vi fick som minne av henne, en silvertallrik med inskription: Minne av Syster Sigrig. Den har jag fortfarande kvar. Jag gissar att hon var från Karlstad, efternamnet har jag glömt.

Förhör

Landfiskalen kom ut för att hålla förhör om olyckan. Jag hörde Lurén berätta ett flertal gånger, men alltid exakt lika, så jag trodde på honom. Lurén berättade om när "Ingan" sjunkit, var det meningen att de skulle ro till Skoghall. En mycket svår brottsjö fick livbåten att slå runt på längden. Vid kantringen drunknade två man. Sen hängde Lurén i aktern och Reinhold i fören på båten i ett par timmar. Sen började Reinhold jämra sej. Lurén halade sig föröver. Så släpper Reinhold taget och sjunker". Lurén känner honom med fingertopparna, men får inte tag på honom. Sen driver han ensam i åtskilliga timmar, innan han landar i grundbotten vid Fiskviksskäret. Helt utmattad lyckas han släpa sej längre upp på skäret där han fick lite lä i en bergskreva. Natten som följde blev lång, den var ganska kall. Hela tiden såg han Säterholmens fyr blinka.

INGAN .....
TYP: Motorskonare .....
BYGGÅR: 1928 .....
PLATS: Sjötorp .....
MATERIAL: Järn .....
LÄNGD: 19,30 meter .....
BREDD: 5,90 meter .....
MASKIN: 40 HK Råoljemotor .....

Där fanns ingen som kunde hjälpa

Lurén frös svårt. Frampå dagen förstod han att nån hjälp inte var att vänta. Han lyckades få ur dyvikan på livbåten så vattnet rann ur. Hur han lyckades få livbåten i sjön är svärbegripligt, men nöden har ingen lag. Med en åra under armen satt han åtskilliga timmar, innan vi fick se honom vid kvasten utanför Sätersholmen.

När han drev iland hos oss på Sätersholmen, hade han en plånbok med över femtusen kronor på sej. Plånboken var ny och hade färgat sedlarna brunaktiga. Än idag har jag en tia kvar, som jag fick av Lurén för en del saker, som jag bärgat efter haveriet. Lurén bad mig torka innehållet i plånboken. Jag fick breda ut tidningar över en stor del

av rumsgolvet. Så mycket pengar jag hade jag aldrig sett förut. Pengar var det minsta vi såg på Sätersholmes fyr. Även tändstickor torkade jag i myckenhet. Vi köpte inte tändstickor på över tjugofem år. Det mesta av tändstickorna var av märket "Komet". Sen var det några lådor med stora hushållsaskar av märket "Trestjärnan".

Vi fann ingen

Någon dag efter haveriet ankrade slupen "Bruse" i hamnen. Jag rodde dit och bad skepparen, Gustav i Pirum följa med mej till Östra Holmen. Jag, ämnade söka efter de drunknade. Vi sökte längs med hela holmen, men fann bara en vegamössa. Ingen av de drunknade återfanns.

Några veckor senare fick vi från vårt köksfönster se ett föremål ligga ilandspolat ett stycke söder om Stenudden, - det påminde om en mansperson. Vi rodde iland och gick dit, men fann ingenting När vi kom ut till fyren igen och tittade i samma fönster, då var det borta. Än idag tror jag att det var en av de drunknade, som spolats iland och den spolats vidare. I Min barndom brukade det säjas:

*"Vad Väneru fått,
det behåller den"*

Kanske var det rätt.

Lurén repade sej förvånansvärt snabbt, men låg kvar hos oss i en dryg vecka. Sen åkte han hem till Lurö. När Johan Lurén kom hem till Lurö efter att ha gjort haveri med "Ingan", var han inte i stillhet länge. Han hyrde en gammal skuta som hette "Alstra" och började segla socker som förut.

Vi återsågs i Inre Hamn

"Alstra" låg vid ett tillfälle i Inre Hamn i Karlstad och lossade när vi kom in med vår båt. Lurén vinkade på oss och vi gick dit. När han fick se oss blev minnena honom övermäktiga. Det blev inte många ord sagda, han grät mest.

Bland sjöfolk gick det onda rykten. Någon menade att pojkarna var kvar ombord i den sjunkna skutan. Självdömmer jag det som omöjligt att en ensam man skulle ha kunnat fira livbåten i sjön, där den hängde i däverterna och komma klar från fartyget.

Efter "Astra" hyrde Lurén "Valdemar" från Säffle. Efter det beställde han "Lurö" på Karlstads Varv. Då var han åter ägare till ett nytt fartyg. Han seglade i några år, sen gick han iland för gott.

När en gammal sjöman går iland, brukar han köpa ett hus. Lurén köpte sej ett helt kvarter i Lidköping. Jag var där och hälsade på honom efter något år. Vi hade många minnen att återuppliva.

Denna artikel har varit publicerad i Spantrutan 2/2008 som ges ut av Värmlands sjöfartsgille. Mer info om föreningen finns på: www.varmlandssjofartsgille.com

Ett minnessten finns kvar på Säterholmen där Johan Lurén drev iland.

Säterholmen, Juli 2014

Jag har varit där 82 år efter olyckan. Aldrig har morfar känts mig så nära igen som när jag stod och begrundade platsen där han drev iland och blev räddad. Vad många tankar och känslor han måste ha burit på. Hur orkade han? Det sägs att nöden har ingen lag men om inte viljan funnits då? Hur lätt hade det inte bara varit att tappa taget. Genom sin kämparglöd och livsvilja berikade morfar mitt liv många år framöver. / Hillevi Pettersson 2015-01-08
Barnbarn till Johan Lurén

Gamla foton hittade

Ur fem gamla släktalbum hittades flera fina fotografier från Lurö, här är ett axplock av de bilderna.

Här mals säden i kvarnen "fram på Lurö", Basteviken.

Gustaf och Matilda på Vithall.

Utblick från Stångudden ut över farleden och Trädgårdsholmens fyr.

Tegelvraket vid Djurö

En sommardag under 80-talet simmade Roland Pettersson, som idag är marinarkeolog vid Vänermuseet i Lidköping, på ett tidigare okänt vrak i Årans hamn, Djurö skärgård. I det anmärkningsvärt välbevarade vraket, av något som verkade vara en mindre klinkbyggd fraktskuta hittades en trefötsgröta av den typ som användes för matlagning över öppen eld. Där fanns också rester av tegel från tillhörande eldstad. Förutom detta intressanta fynd hittades också ett mynt i skeppets förliga mastfot. Att lägga till ett nytt mynt i mastfoten vid varje mastbyte var god sed och ansågs bringa lycka på

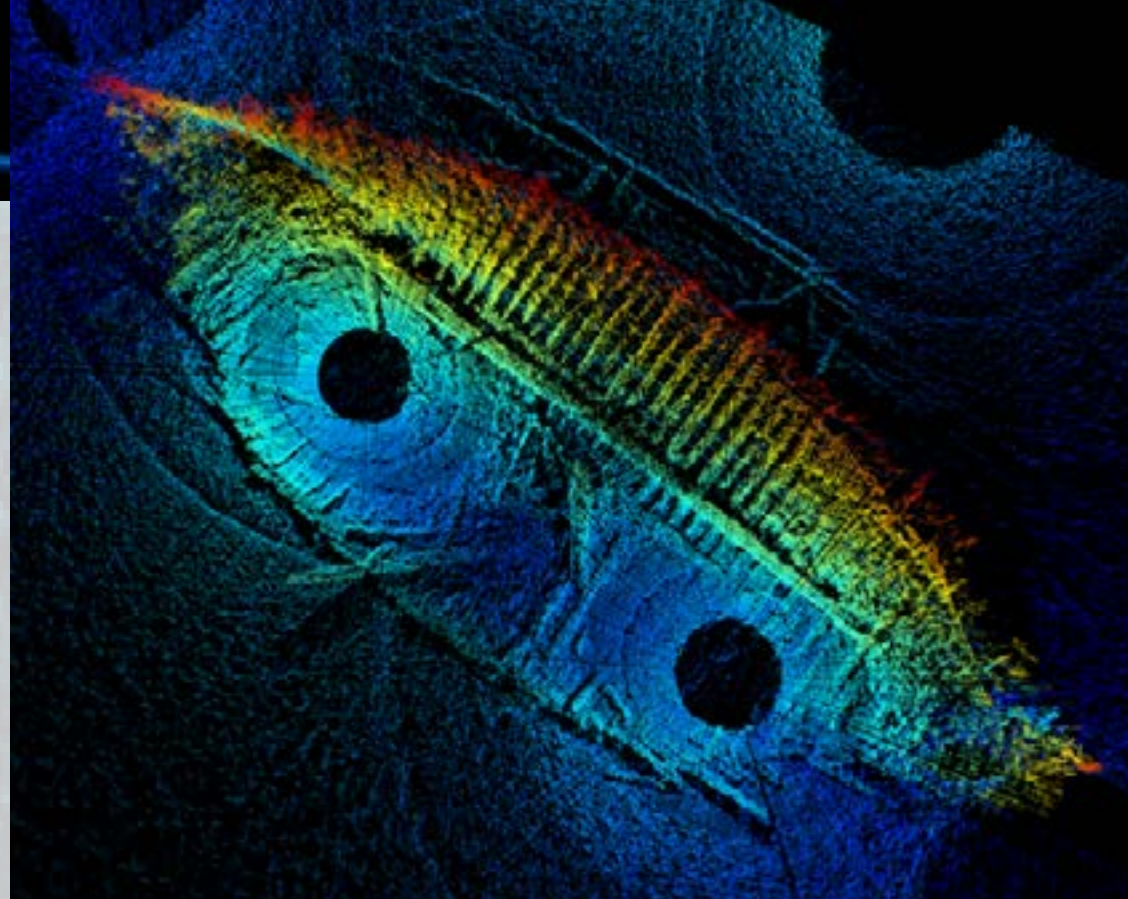

En solig dag på Djurö tillsammans med marinarkeologer från Bohusläns museum.

havet. Skillingmyntet som hittades var präglat år 1793, om detta varit det enda myntet som legat i mastfoten är omöjligt att säga, men båten var av allt att döma antingen byggd eller omriggad omkring detta år.

Under många år skulle vraket ligga i glömska innan det i augusti 2014 återfanns med hjälp av en Sidescan sonar. Vraket som ligger med slag-sida åt babord på knappt 6 meters djup skapar med sin intakta och uppstående skrovsida en väldefinierad sonarbild.

Med hjälp av underteknads relation till företaget Marin Mätteknik i Göteborg samt kontakter på Forskningsinstitutet MARIS vid Södertörns högskola så fick jag under en vecka i slutet av sommaren möjlighet att låna en 3D-scanner för undervattensbruk. Instrumentet hade tidigare köpts in av MARIS för att användas vid de omfattande undersökningarna av krigsskeppet Mars, som exploderade i ett slag utanför Ölands norra udde år 1561. Scannern monteras på ett stativ som placeras på sjöbotten och mäter avståndet till 256 separata punkter på vraket och omgivningen, upp

3D-punktmoln, data sammanfogat av sju separata scannningar, de svarta ringarna är där scannern har sått.

till 40 gånger per sekund. Eftersom scannern roteras under mätprocessen skapas ett runtomtäckande moln av mätpunkter, en tredimensionell bild med millimeternoggrannhet. Genom ett samarbete mellan Marin Mätteknik, Vänermuseet och dykande marinarkeologer från Bohusläns museum så kunde vi under två dagar dokumentera vrakets dimensioner och skapa en fullständig 3D-modell, bestående av mer än 10 miljoner mätpunkter.

Med hjälp av uppmätt data kan man på ett noggrant och relativt enkelt sätt studera fartygets byggnad och även titta på spantprofiler vid olika tvärsnitt av skrovet.

Det har utifrån sommarens undersökning konstaterats att vraket är ett tvåmastat, spetsgattat och mycket tätspantat segelfartyg med längd och bredd av 15.0 respektive 5.6 meter. Rester av krossat tegel och tegelsten i hela vraket visar på att fartyget kan

använts för att skeppa tegel. I fören finns ett flertal förkolnade spanttoppar vilket ger anledning att tro att fartyget eldhärjats före förlisningen. I mitten av vraket finns en löst ligande stock som med största sannolikhet har hört till ett enkelt ankarspel i trä, ett så kallat bråspel. Med anledning av fartygets last har lämningen kommit att kallas för ”Tegelvraket”.

Jakten på Vänerns blockskuta

Någon form av sjöfart har säkert bedrivits på Väneren så länge det bött människor i området. På gund av frånvaron av städer under medeltiden tros trafiken delvis ha bestått av det man brukar kalla allmogeseglation. Men förutom detta finns starka teorier om att den stora kyrkoetableringen runt om Väneren, som skedde under samma tid, kan ha inneburit ett högre organiserat redande där enorma mängder kalksten skeppats ut från Kinnekulle till hamnar runt om sjön. Efter städernas tillkomst skapades konkurrensförhållande och den så kallade bondeseglationen och småredandet tog fart inom lämpliga nischer. Värmland och Dalsland gav generellt sett timmer och järn, medan Västergötland bjöd på spannmål och kalksten. Man fraktade även stångjärn ut till Västerhavet men då via landvägen förbi forsarna i Trollhättan.

Blockskuta från 1700-talet avbildad i kyrka på Kinnekulle.

I slutna transportzoner, såsom Väneren var innan invigningen av Trollhätte kanal år 1800, utvecklades karaktäristiska skeppstyper. Dessa typer var speciellt anpassade till varje zons naturförhållanden, liksom farledernas och hamnarnas karaktär. Därtill var de huvudsakliga lasterna speciellt viktiga i utformning av skeppens skrovform och rigg. En mycket omtalad men också på senare år relativt outforskad Vänerspecifik fartygstyp var den så kallade blockskutan. Detta fartyg beskrivs oftast som ett enkelt, klinkbyggt och odäckt fartyg, speciellt konstruerat för att skeppa timmer. Fartygen byggdes främst på 16-1700-talet, men även under början av 1800-talet. De hade en till tre master riggade med enkla

råsegel, skarpt sluttande förstäv och ett mycket enkelt kajuta under ett mindre akterdäck. Enligt vidare beskrivning fanns i fören en enkel skans med öppen eldstad för matlagning.

Det finns många vrak av vad som anses vara lämningar av blockskutor runt om i Vänerskärgårdarna, men samtliga är mer eller mindre sönderslagna och svåra att identifiera. Det är tveksamt om Tegelvraket i Djurö skärgård, på gund av sin ringa längd och skarpa akter kan anses vara en blockskuta, men något säkert svar finns inte. Det finns i nuläget ingen intakt lämning av den beskrivna fartygstypen dokumenterad, men det finns ett objekt som behöver undersökas noggrannare – Vraket i Gubbens Hôla öst om Norra Hökon i Lurö skärgård. Detta vrak hittades

av undertecknad och Roland Pettersson år 2000, efter sägner om en nätfastna uttalad av Luröfiskaren Ragnar Lurén. Vraket som är cirka 20 meter långt står i det närmsta skrovhelt på 22 meters djup, det klinkbyggda skeppet är odäckt men har en liten eldstad i fören samt ett enkelt akterdäck. Vidare har det platt akterspegel, sluttande förstäv och en stor länsypump i trä, så kallad alpump, stående i mitten av vraket.

Nästa sommar planeras en ny expedition där samma utrustning som användes vid Tegelvraket skall användas för att kartlägga och utreda om vraket i Gubbens Hôla kan vara det enda kända skrovhela exemplaret av en den Vänerunika fartygstypen blockskuta - Fortsättning följer.

Anton Westerberg, Värmlandsnäs

Murad eldstad i förens skans, vraket i Gubbens Hôla.

GLÖM INTE
MEDLEMSAVGIFTEN!

150kr/vuxen
20kr/barn
(t.o.m.15 år). Betalas som vanligt
till bankgiro 299-3822.
Betala gärna före 30 april. Glöm inte
att ange avsändare så Gunnar vet
vem som betalar! Även en mailadress
vore bra eftersom viss info-
mation går ut via mail.

REDAKTION FÖR
LURÖBLADET

Henrik Ahlgren
Marianne Westerberg
Hans Kongbäck

OBS! Vi skickar inte ut några
påminnelser om du glömt
betala. Är du ny i föreningen
måste du skriva namn, adress,
telefonnummer och
mailadress i kommentars-
fältet när du betalar.

Styrelseledamöter för Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening

Ordf: Henrik Ahlgren (henrikahlgren@hotmail.com)

Vice ordförande: Ellinor Rask

Kassör: Gunnar Löfdahl (gunnar.l@telia.com)

Sekreterare: Marianne Westerberg (mariannecalling@hotmail.se)

Kicki Rask ord, Martin Sandmark suppl 2010-2014

Carl Ax ord, Inga-Lena Djärv suppl 2011-2015

Gunnar Löfdahl ord, Claes Hassel suppl 2012-2016

Sune Westerberg ord, Hans Kongbäck suppl 2013-2017

Ellinor Rask ord, Pontus Örtendahl suppl 2014-2018

Till omval vid årsstämman är ordförande, revisor, valberedning för ett år samt
styrelseposterna som innehavs av Kicki och Martin. för fem år.

Kontakta valberedningen med förslag; Marianne Westerberg

076 78 87 676 eller mariannecalling@hotmail.se